

A HELYI ÉRTEKEK IDENTITÁSERŐSÍTŐ ÉS KÖZÖSSÉGÉPÍTŐ SZEREPE A VAJDASÁGI TISZA MENTÉN

Kormányos Katona Gyöngyi

Nemzetstratégiai Kutatóintézet; e-mail: procultura.zenta@gmail.com

DOI: 10.15170/TVT.2021.06.03.06.

Absztrakt

A 21. században a határon túli magyar közösség egyik legnagyobb kihívása, hogy megtalálja azokat az értékeket, amelyek által erősödhet és megmaradhat kisebbségi létben önszerveződés útján is. Napjainkban a vajdasági magyarság identitásának megőrzése szempontjából fontos célkitűzés anyanyelvű oktatásának, nyelvének, kultúrájának megőrzése a jelentős népességfogyás ellenére is. Számos civil szervezet, művelődési intézmény tevékenykedik, amely az anyanyelvi kultúra megtartását tűzte ki célul, s feladatként vállalta a kulturális identitás megőrzését.

A tanulmány általánosságban kitér a vajdasági Tisza mente, ezen belül is egy kisváros lokális és kulturális örökségének elemeire, a művelődési intézmények közösségépítő és helyi identitástudatot formáló tevékenységére. Áttekinti, hogyan szolgálja egy cselekvő közösség megmaradását és identitásának erősítését a vidéki, hagyományos örökség, a helyi értékek, a kulturális, az épített és a szellemi örökségek, valamint miként segítik ezek a közösségi életet.

Kulcsszavak: lokális identitás, nemzeti-kulturális identitás, vidéki örökség, helyi érték, települési értéktár

Abstract

In the 21st century, one of the biggest challenges for the Hungarian community across the border is to find the values by which it can be strengthened and remain a minority through self-organization. Nowadays, the preservation of the mother tongue education, language and culture is an important goal for the preservation of the identity of the Hungarians of Vojvodina, despite the significant population decline. There are a number of non-governmental organizations and cultural institutions that aim to maintain their native language culture and have undertaken the task of preserving their cultural identity.

"The study covers in general the elements of local and cultural heritage of the area along the river Tisza, including those of a small town called Senta, as well as the community-building activities of cultural institutions, which shape and strengthen the local identity. The study reviews how rural, traditional heritage; local values; cultural, built and intellectual heritage, and the community life associated with them serve the survival of an active community and reinforce its identity."

Keywords: local identity, national-cultural identity, rural heritage, local value, local collection of values

Bevezetés

A 21. században a határon túli magyar közösség egyik legnagyobb kihívása, hogy megtalálja azokat az értékeket, amelyek által erősödhet és megmaradhat kisebbségi létben, multikulturális környezetben, akár önszerveződés útján is. Napjainkban a vajdasági magyarság identitásának megőrzése szempontjából fontos célkitűzés anyanyelvű oktatásának, nyelvének, kultúrájának megőrzése a jelentős népességfogyás ellenére is. Számos civil szervezet, művelődési intézmény tevékenykedik, amely az anyanyelvi kultúra megtartását tűzte ki célul, s feladatként vállalta a kulturális, valamint az etnikai identitás megőrzését.

A kulturális identitás fő sajátosságai: közös szabályok, közös jelképek és mítoszok, közös ős. Az állami-politikai határok nem azonosak a kulturális nemzet határaival, mint ahogyan a vajdasági magyarság kulturálisan egy más országban élő nemzettel azonosul.

Újvári Edit összegzése alapján a kulturális identitás a közösség – és benne az egyén – azonosságtudatát alakító értékek, normák, viselkedésminták, tudás- és hagyományrendszerek összessége (ÚJVÁRI 2009). A kulturális közösséget egyének alkotják, olyan egyének csoportja, akik ugyanazt a kulturális értéket becsülik, akiket a közös identitás köt össze azonos kulturális jegyek alapján, s szeretnék a közös identitást megőrizni és továbbfejleszteni (SIMOVIĆ-HIBER – KARTAG-ÓDRI 1997).

A kulturális közösség, ezáltal a kulturális identitás nem minden esetben egyenlő az etnikai közösséggel, főleg a többnemzetiségű közösségekben nem célszerű kiegyenlíteni a két fogalmat. Egy kultúrnemzet meglétét a kulturális identitás biztosíthatja. Az etnikai csoport kultúrnemzeti megfogalmazása az államnemzetivel ellentétben állhat (KEMÉNYFI 2001). Veres is utal tanulmányában arra, hogy Közép-és Délkelet-Európában a nemzeti kisebbségek esetében a kultúrnemzet eltér az államalkotó nemzettől (VERES 2005).

Keményfi a kultúrnemzet fogalmát az etnikai csoport értelmezése felől közelíti meg, vagyis az etnikai csoport a folyamatosan változó társadalmi helyzetektől *független* közösség. Létét nem csak változatlan kulturális jegyei, hanem a csoport történeti kontinuitása is igazolja (KEMÉNYFI 2001). A vajdasági magyarság, a történelem viharaiiban kisebbségi léthelyzetbe sodort nemzeti közösség saját kulturális örökségét, hagyományát egy másik országban élő nemzet kulturális örökségével, hagyományával azonosítja, és nem azonosul az államalkotó nemzettel. A kultúrnemzet fogalma – amely először Németországban vált ismertté a 20. század elején –, napjainkban elterjedt a Kárpát-medencében élő magyar kisebbségek elemzése esetében is. Mikroszinten a kulturális-nemzeti identitás „az egyén beállítottságától, erőfeszítésének, értékrendjének és érdekeinek alakulásától függ” (KOVÁCS 2016:106).

A vajdasági magyar kultúra a kulturális élet minden területén az egyetemes magyar kultúrához való tartozást kívánja megvalósítani, ugyanakkor a többségi kultúrával is folyamatosan kapcsolatban kell állnia (VAJDASÁGI MAGYAR KULTURÁLIS STRATÉGIA 2012–2018, <http://mnt.org.rs>). A vajdasági magyar nemzeti kultúra egyszerre kisebbségi kultúra Szerbiában és Vajdaságban, többségi kultúra a többségében magyarlakta településeken, nagyvárosi kultúra és a kistelepüléseken élők kultúrája is.

Az észak-bácskai és az észak-bánáti körzet a leginkább magyarlakta térség a Vajdaságban. Észak-Bánát körzet bácskai oldala (Horgos, Magyarakanizsa, Zenta, Ada, Mohol, Péterréve és Óbecse) képezik a tömbmagyarságot, ezeken a településeken a népességben kétharmadosnál nagyobb aránnyal képviselik magukat a magyarok (VAJDASÁGI MAGYAR KULTURÁLIS STRATÉGIA 2012–2018, <http://mnt.org.rs>). A tömbben élő magyarság a mindennapjaiban és a közéletben is anyanyelvét gyakorló, valamint az önkormányzatban döntéshozatallal vagy részben döntéshozatallal rendelkező közösség.

A Csurgó–Légmán szerzőpáros *Sen Amartya* tanulmánya alapján kifejti, hogy a közösségek szempontjából két integráló mechanizmust tárhatunk fel: az első a közösség identitásformáló szerepéhez kötődik, ebben az esetben a közösségi, kollektív identitás jelenti az integráció alapját, a másik esetben az integráció a közösség intézményi jellegéhez kapcsolódik. Az intézményi jellegnél az egyén közösségbe szerveződve vesz részt a közösség tevékenységeiben, a közösség biztonságot és identitást ad az egyéneknek. Az intézmények szerepe abban mutatkozik meg, hogy meghatározzák a közösség mindennapjait, és ellátják a közösség számára szükséges funkciókat. (CSURGÓ-LÉGMÁN 2015:3).

1. A kutatás módszere

A kutatás során 2021 februárjában és márciusában öt interjúalannal félig strukturált interjú keretében beszélgettem, az interjúalanyok a zentai közélet, az idegenforgalmi és művelődési intézmények kiemelkedő kulcsszereplői. Az interjú során választ kerestünk arra, hogy mi vonzza a látogatókat egy-egy vidéki kistelepülésre: Zentára, Magyarkanizsára, Adára. Lehet-e turisztikai termék a helyi kultúra és fesztivál, pl. a Városnapok rendezvénysorozat keretében megszervezett zentai csata programsorozat, a Tiszavirág Fesztivál, a Halászléfőző Fesztivál stb.) Erősítheti-e a települési értéktárban helyet kapó épített, kulturális örökség a településen élők és elszármazottak identitástudatát. Az interjúalanyok rávilágítottak arra, mely nemzeti, települési értékeknek van a legnagyobb szerepe a lokális identitás kialakításában, erősítésében Zentán és a Tisza mentén, és mit kellene tenni, hogy még vonzóbbá váljanak a nemzeti, települési értékek. A települési és külföldi érték, a turizmus és gazdaság összefüggéseire kerestük a választ olyan nyereséges, sikeres vállalkozások bemutatásával, amelyek egy-egy települési értékhez kapcsolódóan a helyi termékeket népszerűsítik. Tapasztalati megfigyeléssel elemeztük Zenta turisztikai erőforrásait.

Az interjúkészítés mellett a másodlagos adatok begyűjtésénél áttekintettem a zentai önkormányzat és a vajdasági magyar közösséget érintő idegenforgalmi fejlesztési stratégiát, a zentai idegenforgalmi iroda éves jegyzőkönyveit, a megvalósult és folyamatban levő művelődési és idegenforgalmi projektumokat, a Vajdasági Magyar Értéktár Tisza menti településeire vonatkozó helyi értéktárának épített és kulturális értékeit, szecessziós emlékeit.

2. Következtetések

Tanulmányomban a kiindulópontot az a meghatározás adja, hogy a vajdasági magyar közösség olyan kultúrnemzet, amelynek tagjait a közös kultúra és hagyomány, az azonos eredettudat, a közös identitás és összetartozás-tudat köt össze (KEMÉNYFI 2001), tehát a vidéki örökség és identitás összefüggését a kultúra felől közelítem meg.

A fentebb említett két integráló mechanizmus (kollektív identitás és intézményi jellegű identitás) folyamatában a vajdasági Tisza mente, ezen belül is főleg egy kisváros, Zenta lokális és kulturális örökségének elemeit, a művelődési és idegenforgalmi intézmények közösségépítő tevékenységének szerepét feltételezzük, amelyek a helyi identitástudatot formálják és erősítik. Feltételezzük továbbá, hogy egy cselekvő közösség megmaradását és intézményi jellegű identitását a vidéki, hagyományos örökség, a hozzájuk kapcsolódó közösségi élet, a helyi értékek, a kulturális, épített, szellemi örökségek befolyásolják. Igény mutatkozik a lokalitás és a vidékiség iránt, a fejlődés lehetőségét, a vállalkozások működését a helyi sajátosságokra épülő idegenforgalom segíti.

3. Kutatási eredmények

3.1. A vidéki örökség hagyományos intézményei

Zenta az észak-bánáti körzet bácskai oldalán elhelyezkedő, többségében magyar nemzetiségű emberek által lakott település, kulturális sokszínűség, változatos nemzetiségi-kulturális összetétel

jellemzi, a városi/kisvárosi tömb csoportjába tartozik. A 2002-es népszámlálás adatai szerint Zenta községben, melyhez négy falu is tartozik, 25.568 lakos élt, ebből 20.587 ember vallotta magát magyar nemzetiségűnek. A 2011-es népszámlálás adatai szerint a községben a 22.961 lakosból 18.441-en vallották magukat magyar nemzetiségűnek (SZERBIAI STATISZTIKAI HIVATAL, <http://stat.gov.rs>). Több mint tíz százalékkal csökkent a lakosok száma a 2002-es népszámlálási adatokhoz képest a nagyfokú elvándorlás és az alacsony natalitás miatt.

A helyi, főleg magyar kultúrát képviselő intézmények sorában kiemelkedő tevékenységet végez a Zentai Történelmi Levéltár, a Thurzó Lajos Művelődési-Oktatási Központ, a Zentai Magyar Kamaraszínház és a zentai székhelyű Vajdasági Magyar Művelődési Intézet. Az első három lokális intézmény a magyar közösség identitásának őrzése és fejlesztése szempontjából kiemelt jelentőségű a kisebbségi jogok érvényesítésével megbízott Magyar Nemzeti Tanács döntése értelmében. Ez azt jelenti, hogy a Magyar Nemzeti Tanács törvényben szabályozott keretek között támogatja a magyar közösség szempontjából fontos művelődési intézmények közvetlen fejlesztését, fennmaradását.

A kiemelt jelentőségű intézmények a regionális és lokális identitást is nagyban meghatározzák, és a vidéki örökség kultúrközvetítő intézményei egy-egy helyi közösség életében. Feladatuk a lokális és regionális közösségépítő szerep erősítése; a kortárs kultúra bemutatása; az esélyegyenlőség biztosítása a nyitott kultúra eszközrendszerével; a nemzeti közösségek kultúrájának támogatása; a magyar közösség nemzeti identitásának erősítése fesztiválok, rendezvények révén; megemlékezések a nemzeti ünnepekről és a magyar kultúra jeles alakjairól; az anyanyelvi kultúra magas szintű ápolása, a művészeti tevékenységgel foglalkozók, alkotók támogatása.

Az 1950-ben alakult *Zentai Történelmi Levéltár* 1967-től regionális levéltárrá vált, lefedve és begyűjtve a Tisza mente községeinek levéltári anyagait. Így a mai napig öt községben munkálkodik: Magyarakanizsán, Adán, Óbecsén, Szenttamáson és Zenta községben. Az intézmény a levéltári iratanyagok feldolgozása, tartós megőrzése mellett kiadói tevékenységet is folytat magyar és szerb nyelven, könyvbemutatókat, kiállításokat, előadásokat, konferenciákat, szakmai tanácskozásokat, levéltári-pedagógiai foglalkozásokat szervez, tudományos, közművelődési teendőket is ellát.

Az 1977-ben alakult *Thurzó Lajos Művelődési-Oktatási Központ* a Tisza mente (Magyarakanizsa, Csóka, Zenta, Ada községek) magyar művelődési életét gazdagítja, magába foglalja a Városi Könyvtárat, a Városi Múzeumot és a Művelődési Házat. Számos, a Magyar Nemzeti Tanács által kiemelt jelentőségű, regionális és tartományi szintű rendezvényt szervez: Énekelt Versek Fesztiválja, Hagyományaink ünnepe, Kálmány Lajos Népmesemondó Verseny, Zenta irodalmi fesztivál, Középiskolások Szín-és Filmművészeti Vetélkedője, Zentai Művésztelep, a zentai csata emlékére kialakított városnapi rendezvénysorozat, a nemzeti és jeles ünnepek alkalmából megrendezett megemlékezések. Az intézmény keretében működik a Települési Értéktár Bizottság (THURZÓ LAJOS OKTATÁSI-MŰVELŐDÉSI KÖZPONT, <http://tlkk.org>).

A hagyományos intézmények sorában ki kell emelni a 2009-ben alapított *Zentai Magyar Kamaraszínházat*, mely az egyik legfiatalabb magyar jellegű intézmény a Vajdaságban. A kamaraszínház elsősorban városi színház, tevékenysége viszont regionális. Az előadásokat a zentai közönség mellett a Tisza mente színház iránt érdeklődő lakossága is rendszeresen látogatja, Magyarországról és Zenta város testvértelepüléseiről is érkeznek színházkedvelők, valamint tájoló programjuk keretében, melynek fő támogatója a Magyar Nemzeti Tanács, bejárják egész Vajdaságot, az anyanyelvű kultúrát népszerűsítve a szórványtelepüléseken, iskolákban tantermi produkció keretében. Előadásaik ismertek Magyarországon és Erdélyben is, és kivívták a Kárpát-medence szakmai elismerését (ZENTAI MAGYAR KAMARASZÍNHÁZ, <http://zentaimagyarkamaraszinhaz.com>) Négy évvel ezelőtt indították útjára a Magyar Teátrumi

Társasággal közösen a Teátrum Neked! nevet viselő fesztivált a vajdasági magyar közösség számára, mely óriási érdeklődésnek örvend.

Mindegyik művelődési intézmény célja, hogy a helyben lakók művelődéssel, nyilvánossággal, társas együttléttel kapcsolatos óhaja és öntevékenysége találkozzon. A kulturális örökség a kollektív emlékezet része, és erősíti a kulturális identitást, nemzeti öntudatot. A lokalizáció akkor jár együtt a helyi társadalom kialakulásával, ha tagjai felismerik a közös érdekeiket, és együttműködnek azokért. Általánosságban elmondható, hogy a 12-60 éves korosztályt szólítják meg az intézmények. A művelődési jellegű programok nem minden esetben összpontosítanak kizárólag a hagyományőrzésre, céljuk a kulturális turisztikai kínálat gazdagítása. A két integráló mechanizmus, a kollektív identitás és a közösség intézményi jellegéhez kapcsolódó identitás szorosan összekapcsolódik a hagyományos intézmények esetében, egymást kiegészítve.

A Tisza mentén, így Zenta községben is számos nonprofit civil szervezet, művelődési egyesület működik, berkein belül hagyományőrző szakkörök (kézimunka szakkör, kézművesek, régi mesterséggel foglalkozók), együttesek (néptáncsoportok), társulatok (amatőr színtársulat, bábtársulat) tevékenykednek, az egyént a cselekvő közösség integrálja, amelyben a helyi kultúra létezik és gyökerezik, ezáltal a közösség intézményesül. Zenta községben több mint 80 aktív civil szervezetet jegyeznek, legtöbb a művelődéssel és hagyományőrzéssel foglalkozó szervezet vagy művelődési egyesület. A kisebb falvakban, településeken, ahol nincs hivatásos intézmény vagy annak fenntartására nincs mód, az egyesületeken, civil szervezeteken keresztül képviselik a kultúrát a magyar közösségekben, illetve vendégszereplésekkel, közös projektumokkal segítik a kulturális fennmaradást. A falvakban a rendezvények sorában kiemelt jelentőségű az *aratóünnepség*, a *karácsonyi népszokások* vagy a *Szent István-naphoz kötődő kenyérszentelő ünnepségek*. A helyi kultúra a rendezvények által közösségformáló erővel bír, átörökítik a hagyományokat az utókorra és lehetővé teszik a hatékony idő felhasználását is. A hagyományőrző, népi tevékenységek mellett van egy modern vonulata is a közösségfejlesztésnek (modern tánckörök, kórusok, mazzorettcsoport), így fiatalabbakat és idősebbeket is megszólítanak. A kisvárosi, vidéki települések felemelkedését a helyi erőforrásokon és a helyi részvételen alapuló fejlesztések teszik lehetővé.

4. Vidéki örökség és lokális identitás

Vajdaság területén számos olyan kulturális érték található – legyen az épített vagy szellemi –, amely turisztikai vonzerőként mutatható be a hazai, anyaországi és külföldi vendégeknek. A tájegység számos olyan helyszínnel, emlékhellyel rendelkezik, amely a magyar történelemhez kötődik. Az emlékhelyek közül sok felújításra szorul. Ezek mellett a térségre jellemző szokások és a szellemi örökség is gazdag, amelyeknek egy részét jobban kellene prezentálni. (A VAJDASÁGI MAGYAR KÖZÖSSÉGET ÉRINTŐ IDEGENFORGALOM FEJLESZTÉSI STRATÉGIÁJA 2018, [http:// prosperitati.rs](http://prosperitati.rs)).

A zentai székhelyű, 2003-ban alapított *Vajdasági Magyar Művelődési Intézet* a vajdasági magyar szellemi élet fontosabb jelenségeit igyekszik archiválni és a magyar művelődési tevékenységet végző intézményeket, szervezeteket fogja össze a Vajdaságban. Ez az intézmény vállalta fel a *Vajdasági Magyar Értéktár*, ezen belül a települési értéktár bizottságok munkájának koordinálását, azzal a törekvéssel, hogy segítse a vajdasági magyar lakta településeket, a magyar közösségeket a mozgalomba való bekapcsolódásban, saját értékeik átmentésében. „*A város, mint centrum sok tekintetben szemben áll a vidékkel, mint perifériával. Az értékteremtés, értékmegőrzés tekintetében más és más módon kell megközelíteni az egyes település típusokat. Figyelembe kell venni a helyi sajátosságokat, és azokat egységben kell kezelni*” (SZAKÁLI 2019:56).

A helyi értékek feltárásában gyakran a település lakóit is bevonhatják, mert ők az elsődleges értékmegőrzők, rajtuk múlik a hagyományok ápolása, átörökítése. Ezáltal az egyén és a közösség

tevékenysége összefonódik, az egyén a cselekvő közösség részévé válik egy társadalmi felelősségvállalásban. Minden településnek lehet rejtett értéke, amely a közösség fejlődését segítheti és szolgálhatja. Az értékfeltáró munka lényege – az integráló mechanizmus folyamatában – az egyéni és közösségi, vagyis kollektív identitástudat erősítésében bontakozik ki. Vajdaságban a települési értéktárakat főleg művelődési egyesületek és nonprofit civil szervezetek alakítják, és az integráció a közösség intézményi jellegéhez kapcsolódik. A bizottságnak bárki tagja lehet, aki szakmai rátermettségével, példamutatásával részt tud vállalni az öntevékeny feladatok ellátásában. Mindenképpen eredményesebb egy bizottság, ha szakmailag olyan tagok végzik a feladatokat, akik *„jól ismerik a települést, annak történetét, hagyományait, lakosait, vagy esetleg egy speciális szakterületen vannak otthon (pl. történész, helytörténész, néprajzos, pedagógus, biológus, stb.). Az ő tudásuk ugyanis elengedhetetlen a helyi értékek felkutatásához, a javaslatok elkészítéséhez”* (VÁZSONYI 2020: 342.).

Azok az intézmények, amelyek a változást hangsúlyozzák, el kell, hogy kötelezzék magukat a részvétel kultúrája iránt. Ez úgy lehetséges, ha „bevonják a lakosságot a városi örökség védelmébe, megőrzésébe, gondozásába és kezelésébe, ami a közjó iránti felelősséget növeli, egyaránt hozzájárulva a személyes és közösségi identitás megteremtéséhez” (INTERREG CENTRAL EUROPE, <https://interreg-central.eu>).

A Tisza mente bácskai oldalán (Magyarkanizsa, Zenta, Ada és Óbecse községekben, a városokban és a hozzájuk tartozó falvakban) a következő települési szakterületi kategóriákban jelöltek értékeket:

- Agrár-és élelmiszergazdaság: 2 érték
- Épített környezet: 36 érték
- Kulturális örökségek: 35 érték
- Természeti környezet: 9 érték

Bácskai oldalon a Tisza menti települési értéktárak vonatkozásában a legnépesebb kategória az épített környezet, ezt pedig közvetlenül a kulturális örökség követi.

4.1. Épített környezet

Az épített környezet témakörén belül az embert körülvevő környezet fenntartásához kapcsolódó szellemi termékek jelennek meg, legnagyobb számban a feszületek, kápolnák, szobrok, szakrális kisémlékek szerepelnek, majd ezt követik a templomok, középületek és a népi építészet emlékei, pl. a napsugaras díszítésű oromzatú házak Tornyoson, Zentán és Óbecsén. Magyarkanizsa község egyik kis településén, az 1811 lélekszámú Kispiacon 12 szakrális kisémlék került be a települési értéktárba. A településen a templom csupán 1945-ben épült fel, a keresztek voltak azok a helyek, ahol a járókelők vagy a munkába igyekvők megálltak egy-egy fohász erejéig (VAJDASÁGI MAGYAR ÉRTÉKTÁR, <http://ertektar.rs>). Az Ada községhez tartozó Törökfalun, Völgyparton és Valkaisoron is 8 kereszt található kinn a határban, a dülőutak mentén. Ezek az emlékek kultikus funkcióval bírnak, és településszerkezeti szempontból is jelentősek. *„Magasan kiemelkednek a földből, s tanúskodnak azokról az emberekről, akik e keresztek Isten dicsőségére felállították, valamint azokról is, akik ma gondot viselnek róluk”* (VAJDASÁGI MAGYAR ÉRTÉKTÁR, <http://ertektar.rs>). Az adai *Szenháromság-templom* tornya az idők során a város jelképévé, helyi jellegzetességé vált egyedülálló szerkezete miatt, de a tájház és a díszített műkőkapuoszlop is említésre méltó a településen.

1. ábra. Az adai Szentháromság-templom tornya

Forrás: <http://ertektar.rs/ertektar/ertek/Az-adai-Szentharomsag-templom-tornya-/72>

A zentai települési értéktárban 36 érték kapott eddig helyet, ebből a kisvárosban 13, a községhez tartozó faluban 8 épített örökséget jegyeznek a települési értéktárban. Zentán vannak műemlék jellegű és védettnek nyilvánított épületek, a helyiek számára ezek az épületek jelentős építészeti örökségek. Kiemelünk néhány épületet, amelyek a Vajdasági Magyar Értéktár Települési Értéktárában is helyet kaptak. Interjúalanyaim arra a kérdésre, hogy mely települési értékeknek van a legnagyobb szerepe a lokális identitás kialakításában vagy erősítésében Zentán és környékén, egyöntetűen a szecessziós stílusú és kissé romantikus hatású *Zentai Városháza (1912-1914)* tekintélyt parancsoló épületét nevezték meg a főtéren. Az épület fennállása óta Zenta jelképévé vált, Kovács Frigyes budapesti műépítész tervezte. A városháza látványa megihletett számtalan művészt, akik a legkülönbözőbb formákban, képzőművészeti alkotásokban örökítették meg az épületet, továbbá számos kiadvány, dokumentum, helyi okmánybélyeg díszje is volt már. Legfelső szintjén kapott helyet a Zentai csata-émlékkilátó, ahonnan pompás kilátás nyílik a városra és a környékre (VAJDASÁGI MAGYAR ÉRTÉKTÁR, <http://ertektar.rs>).

2. ábra. Zentai Városháza (1912–1914)

Forrás: Herédi Krisztián fotója (http://www.zenta-senta.co.rs/hu/6/a/6/816/2016_07_18_a.html/1)

3. ábra. Zentai Városháza (1912–1914) belső tere.

Forrás: <http://ertektar.rs/ertektar/ertek/A-zentai-Varoshaza-epulete/157>

A *Zentai Gimnázium* (1884–1910) ma is a főtér meghatározó épülete, díszes főhomlokzata magyaros stílusban készült. Tervezője Berzenczey Domonkos, Zenta főépítésze. Magyar Ede, szegedi építész tervezte a *Royal Szállót* (1910–1911), melynek építésze a modern elemek felé mutat, de szecessziós elemek is díszítik az épületet, és egy több mint száz éves iskolaépület is meghatározó a helyi identitás szempontjából, ez pedig a szintén műemlékké nyilvánított *Thurzó Lajos Általános Iskola* (1913–1914).

A szakrális építészeti örökségek az európai kultúrához való végleges visszatérést, a több mint ezeréves fennmaradás lehetőségét szimbolizálják. Számos egyházi kulturális rendezvény helyszíne a *Jézus Szent Szíve templom* és a zentai csata emlékére épített *Lisieux-i Kis Szent Teréz- emléktemplom*. Az épített örökségek kategóriájában kapott helyet a *Plébániapalota épülete*, a *Páduai Szent Antal-templom*, a görögkeleti *Szent Mihály Arkangyal-templom* és a tornyosi szecessziós stílusban épült *Magyarok Nagyasszonya-templom*.

4. ábra. Lisieux-i Kis Szent Teréz-emléktemplom. Kulturális örökség.

Forrás: Vajdasági Magyar Értéktár (<http://ertektar.rs/diakertekorok/ertek/Lisieux-i-Kis-Szent-Terez-emlektemplom--/174>)

Interjúalanyaim véleménye, hogy a szakrális tér az egyén és a közösség integráló szerepét hangsúlyozza. A vallásosság megváltoztatja a térbeliséget, kimozdulással, helyváltoztatással, mobilizációval jár. A nyilvánosság felvállalásával a közösség összetartozását juttatja kifejezésre. Kinyilvánítják hovatartozásukat, s egyfajta nemzeti-vallási szimbólumként működtetik a szakrális teret, a találkozók és az egyházzenei fesztiválokat, a szakrális tér kulturális rendezvények színhelyévé válik (SZŐKE 2015). Nemcsak a település lakói vesznek részt az ünnepeken, hanem az elszármazottak is, akik olykor-olykor hazatérnek szülőhelyükre.

Interjúalanyaim kiemelték a Külhoni Nemzeti Értéktárban szereplő *Zentai Tűzoltólaktanyát (1903–1904)* is, amely szecessziós stílusban készült a magyar népművészet elemeinek felhasználásával, alkotója Lechner Ödön tanítványa, Lajta Béla (1873–1920), a XX. század magyar építészetének kiemelkedő alakja (VAJDASÁGI MAGYAR ÉRTÉKTÁR, <http://ertektar.rs>). Az újvidéki Tartományi Műemlékvédelmi Intézet védetté nyilvánította az épületet 1974-ben, majd 1991-ben a jelentős műemlékek közé sorolták.

A Külhoni Nemzeti Értéktárban szerepel egy zentai kulturális érték, egy neves történelmi esemény, *A győzedelmes zentai csata (1697. szeptember 11.)*, amely a zentaiak identitástudatának erősítésében kiemelten fontos. Savoyai Jenő herceg és hadvezér a keresztény seregek élén győzelmet aratott a törökök felett Zentánál, s ezzel a csatával az európai összefogás megdőntötte Magyarországon a török uralmat.

4.2. Kulturális örökség

A kulturális örökség tárgykörét szellemi és tárgyi javak, népművészet és népi mesterségek, néprajz, táncművészet, irodalom, nemzeti és történelmi emlékhelyek, munkásságukban kiemelkedő személyiségek képezik. Számos közösségnek van olyan személyisége, aki példakép lehet a saját településén.

A teljesség igénye nélkül kerül megemlítésre néhány kulturális örökség: Moholon jellegzetesek az úrnapi virágszőnyegek, ebből az alkalomból Úrnapiján egyre több vendég érkezik a faluba. A virágszőnyegek motívuma évenként változik, a díszítők előre megbeszélte, azonos témakörű képeket készítenek, viszont a főoltár virágszőnyege minden évben a koronás magyar címert ábrázolja. Alapvetően a falubéli asszonyok tisztsége a virágszőnyegek elkészítése, anyáról leányra száll a hagyomány (VAJDASÁGI MAGYAR ÉRTÉKTÁR, <http://ertektar.rs>). Szintén Ada községben három falu: Valkaisor, Völgypart és Törökfalva hármas ünnepségsorozatát szervez:

Valkaisoron az *Aratóversenyt*, ahol hagyományos módon lekaszálják a búzát; Völgyparton a *Jár a malom* című rendezvényt, ahol megőrlik a learatott gabonát, valamint Törökfalun a *Kenyérszentelőt*, amikor az új búzából megőrölt lisztből megsütik az újkenyeret, amit a közösség megszentel (VAJDASÁGI MAGYAR ÉRTÉKTÁR, <https://ertektar.rs>). Mindhárom ünnepnek közösségmegtartó ereje van, összekovácsolja a helybelieket az előkészületektől kezdve, és összehozza a környékbeli és határon túli közösségeket, ahol egymás kultúráját, munkásságát megismerik. A lokális ünnepek azt tudatosítják az emberekben, hogy melyik csoporthoz tartoznak, megerősítik egy-egy közösség összetartozását, modellálják a kollektív tudatot és emlékezetet (PETI 2005). Horgoson és Óbecsén a néphagyományok emléthetők a kulturális örökségek között: a horgosi csárdás, az óbecsei népi gyermekjátékok és a tamburazene, valamint a Than-emlékház, melynek feladata a tudományok és a művészetek népszerűsítése az iskoláskorú gyerekek és fiatalok körében, a műemléképület pedig kortörténeti, városképi, turisztikai és kulturális örökségi jelleget is hordoz (VAJDASÁGI MAGYAR ÉRTÉKTÁR, <http://ertektar.rs>).

A zentai kulturális örökség kategóriában a település szempontjából számos neves, kiemelkedő személy életműve kapott helyet és maradandó emléket a természet- és a társadalomtudományok területén: *Bugarszky István* bölcsészdoktor, kémikus, egyetemi tanár, *Dudás Gyula* történész, tanár, közíró, *Thurzó Lajos* költő, újságíró, *Fekete Mihály* matematikus, egyetemi tanár, *Bodor Anikó* népzene kutató, *Szeli István* akadémikus professzor és az interkulturalizmus jegyében *Jovan Đorđević* író, az újvidéki és a belgrádi Szerb Nemzeti Színház alapítója, a jelenlegi szerb himnusz szerzője, *Jovan Muškatirović*, népművelő, író, *Stevan Sremac* kiemelkedő szerb prózaíró. Említsük meg azt is, hogy az emlékezet fenntartásában a következő feladat kell, hogy legyen a neves zentai szülöttek szülőházának megjelölése. A települési értéktárban ugyan nem szerepel, de nagy érdeklődésre tart számot néhány zentai és magyarkanizsai közösségi rendezvény, amely a művelődési élet különböző területeit fedi a kortárs kultúrától a hagyományos kultúráig, sok látogatót vonz a környékről és külföldről, közösségépítő, hagyományteremtő jelleggel bír. Ilyen jellegű rendezvény Zentán a *Karácsonyi kavalkád*, az *I love Zenta fesztivál*, az *Interetno fesztivál*, a *Mosolytenger gyermekfesztivál* és a nemzetközi *Hőlégballon-találkozó*. Magyarkanizsán a *Szent István-nap és újkenyér-ünnepének* van régi hagyománya, valamint közkedvelt a *Jazzfesztivál* és a *Malomfesztivál*.

Kárpáti Árpád-Rigó Róbert a lokális, helyi identitást a területi identitás jellemzőjeként említi, véleményük szerint ismét erősödik a lakóhelyhez és helyi közösséghez tartozás élménye. A lakóhely magába foglalhat különböző méretű és jellegű területi egységeket, a néprajzi tájegységtől a járason át a kistérségig, de akár városrészt, kerületet is jelenthet (Kárpáti Árpád-Rigó Róbert 2019).

A lokális identitás érzelmi kötődés a helyi közösséggel, a lakóhely természeti, kulturális értékeivel, hagyományaival, továbbá az identitást erősítheti a települési tájházak, múzeumok, nonprofit egyesületek közösségépítő, értéktartó tevékenysége. A fennmaradt hagyományos örökségek felderítése egy cselekvő közösség megmaradását szolgálja. Az egyén számára a család, a barátok, a településhez kötődő emlékek, élmények a helyben tartó erőt is jelenthetik, integráló erővel bírnak, az egyén szívesebben tér vissza abba a helyi közösségbe, ahova kötődik, ahol erősödött az egyéni és kollektív identitástudata.

5. A vidéki örökség szerepe az idegenforgalomban

Az átörökíthető helyi értékek gyűjtése, felkutatása, kidolgozása idegenforgalmi és gazdasági erőforrássá is válhat, amely a cselekvő közösség megmaradását is szolgálhatja egy-egy településen, régióban. A Tisza mentén „a turisták a kulturális turizmusnak több termékfajtáját vehetik igénybe, így a szecesszió épített örökségét bemutató és a helyi termékek megismerésére irányuló tematikus utakat, túrákat vagy a néphagyományokra épülő rendezvényeket” (TÖZSÉR 2019:50). Zentán a Városi Múzeum gyakran szervez tematikus kulturális utakat, mert igény mutatkozik rá a helyiek

részéről, kedveltek az épített, a kulturális és a természeti örökséget bemutató helyi és környékbeli útvonalak.

Csurgó Bernadett–Szatmári Anita tanulmányukban Christopher Ray (1998) kultúra-gazdaság elméletére hivatkoznak, ahol a kultúra-gazdaság módjait emelik ki a területi alapú vidékfejlesztésben. Az egyik működési mód szerint a kulturális erőforrások területi reklámként használhatók fel, s ezáltal erősítik a területi identitást, a másik mód alapján a kulturális erőforráson alapuló fejlesztést a helyi közösség végzi el (CSURGÓ–SZATMARI 2014: 34). Lokális és regionális identitáserősítés szempontjából a kultúra-gazdaság elmélet kulturális erőforráson alapuló fejlesztésének vajdasági példája lehet a Külhoni Nemzeti Értéktárban is helyet kapó zentai csata köré épített imázs, melyet a zentai önkormányzat és Idegenforgalmi Szervezet több mint nyolc évvel ezelőtt kezdett kialakítani és felépíteni a helyi intézmények és civil szervezetek bevonásával. A *Zentai csata (1697. szeptember 11.)* a törökellenes felszabadító háború egyik legjelentősebb csatája volt, a szövetséges keresztény sereg Savoyai Jenő herceg vezetésével aratott győzelmet a török hadakon. Ezzel a csatával az európai összefogás megdőntötte Magyarországon a török uralmat, és elkezdődtek a törökkel a béketárgyalások, amelyek az 1699-ben megkötött karlócai békéhez vezettek. A *Zentánál megmentett Bécs* eseménye jelentős helyet foglal el a magyar történelemben, ezen kívül kiemelten fontos eleme a zentaiak identitástudatának. A helyiek felismerték a kulturális és turisztikai lehetőségeket a történelmi esemény kapcsán, s a kor kívánalmainak megfelelően „modernizálják” a helyi érték átörökítését úgy, hogy igyekeznek megtartani a kulturális tradíciókat ápoló kézműves műhelyeket, amelyek a zentai csatát menedzselik. Így vált ismertté néhány helyi termék: a zentai csata emlékére készített, Savoyai Jenő és II. Musztafa arcképével díszített *zentai marcipán*, mely a települési értéktár agrár-és élelmiszergazdaság kategóriájában is helyet kapott, és története az 1897-es évekre nyúlik vissza az Almási-féle családi cukrászdában; a zentai csata emlékére készült "1697" elnevezésű borkülönlegesség a bor, a művészet és a történelem találkozásának szellemében; a kézműves manufaktúrával megalkotott *Zentai csata csokoládé* a Réel Chocolate kézműves műhelyben és más kézműves műhelyekben készült ajándéktárgyak (bögrék, kulcstartók, hűtőmágnesek, mézeskalácsok).

5. ábra. Zentai csata bor-1697 és kézműves csokoládé a Réel Chocolate kézműves műhelyből.

Forrás: a Zentai Idegenforgalmi Szervezet archívumából

A jeles történelmi eseményt a képzőművészetben, szobrászatban is megörökítették, majd az 1997-ben, a csata 300. évfordulója közeledtével a Tisza-parti városban emlékparkot létesítettek, szeptember 11-ét pedig a város napjává nyilvánították, s elhelyezték a zentai csata emléktemplom emlékkövét is. Ez a mai és korábban már említett *Lisieux-i Kis Szent Teréz-emléktemplom*. A

történelmi esemény emlékezetét a Városi Múzeum állandó kiállítása, a Tisza-parti emlékhely és a városháza tornyában elhelyezett emlékkilátó biztosítja (VAJDASÁGI MAGYAR ÉRTÉKTÁR, <http://ertektar.rs>).

Az emlékkilátó az elmúlt évek során a város turizmusának egyik szimbólumává vált, a város testvértelepülésének, Budavár önkormányzatának és a Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkárságának köszönhetően újabb értékes kiállítással gazdagodott a történelmi esemény 320. évfordulója alkalmából 2018-ban. A zentai csata népszerűsítésére jött létre a *Zenta, 1697. rockopera* a Soproni Petőfi Színház és a Zentai Magyar Kamaraszínház koprodukciójaként 2019-ben. A werklifilmben a zeneszerző, Szarka Gyula, Kossuth-díjas énekes és Rúzsa Magdi énekel. A rockoperát a Kárpát-medence magyar lakta területein is bemutatták már, a felvidéki Dunaszerdahelyen, Magyarországon Gyulán, Szigetszentmiklóson és Esztergomban, valamint további vendégszerepléseket terveznek. A zentai csata programsorozat keretében éveken keresztül megszervezésre került a nemzetközi Hőlégballon-találkozó és verseny (sajnos, a járványhelyzet miatt a rendezvény az elmúlt két évben nem tudott megvalósulni). A találkozóra és versenyre a szerbiai nevezők mellett a szomszédos országokból (Magyarországról, Romániából, Szlovéniából) is érkeztek vendégek, versenyzők, akik látványos repülésükkel kápráztatták el a zentaiakat és környékbeliakat. A hőlégballon repülést kipróbálhatták a város lakói mellett a környékbeli érdeklődők is, így nagy népszerűségnek örvendett a rendezvény tizenhat éven keresztül Észak-Vajdaságban.

A zentai csata emlékünnepére, amely egybe forrt a városnap több napos ünnepével, a régió számos településéről, Zenta külföldi testvértelepüléseiről is érkeznek vendégek. Zenta önkormányzata és a zentai Idegenforgalmi Szervezet két ízben pályázott sikeresen az *Európa a polgárokért (Europe for citizens)* elnevezésű pályázaton 2013-ban és 2016-ban, ennek köszönhetően egy kulturális fesztivál keretében 5 ország testvértelepülésének civil szervezetei és a város lakossága találkozhatott egymással, tapasztalatot cserélhettek, közelebb kerültek egymáshoz, és egymás települését is népszerűsítették.

A vajdasági oktatási intézmények diákjai rendszeres látogatói a múzeumi állandó kiállításnak és az emlékkilátónak, emellett a Rákóczi Szövetség és a Határtalanul diákutaztatási program keretében is számos fiatal választja úticélnak Zentát Szabadka, Palics szecessziós épületei és Pétervárad mellett. A Zentai csata nemzetközi sakkturnát is a történelmi esemény tiszteletére szervezik meg. Az interjúalanyok elmondása szerint az egyik legnagyobb identitás-és közösségerősítő szereppel bír a zentai csata (1697. szeptember 11.) emlékezte lokális szinten. „*Mindezen eredmények a közjó gyarapítását szolgálják (rámutatnak például, hogy ha egy térségben adott értékek mentén turisztikai útvonal alakul, miként profitálnak belőle az érintett térség lakói)*” (POLYÁK szerk. 2016: 27). A Zentai Idegenforgalmi Szervezet vezetőjének elmondása szerint a zentai csata imázsát turisztikai kínálatként menedzselik számos kisfilm alkotásával, internetes közösségi oldalakon, honlapon, idegenforgalmi kiállításokon.

A Tisza folyóhoz és a halászhathoz köthető a Tiszai halászlé, amelyet szintén hungarikumként jegyeznek. Magyarokanizsán, Martonoson, Adán hagyományteremtő szándékkal indult útjára a halászléfőző-verseny és fesztivál, Zentán pedig a gasztrokultúra keretében a halászlé fogyasztásának van nagy hagyománya. A Papuli étterem messze híres a környéken, Szerbiában és Magyarországon is, így aki Zentára látogat vagy csak átutazóban van, biztos, hogy kipróbálja a Tiszai halászlévet.

A Tisza folyó a Tisza mente legértékesebb természeti-turisztikai erőforrása. A tiszavirág és a tiszavirágzás egyedülálló, látványos természeti jelenség – amellett, hogy hungarikum –, amelyet minden év júniusában mi is figyelemmel kísérhetünk. Idegenforgalmi szempontból is jelentős, a legenda szerint tiszavirágzáskor teljesülhetnek a szerelmi vágyak, ez pedig növelheti a Tisza-parti városok idegenforgalmát. Zentán és Magyarokanizsán közel tíz éve kerül megrendezésre a

Tiszavirág Fesztivál, melynek keretében izgalmas filmvetítéseken, szórakoztató művelődési programokon, koncerteken, nemzetközi kajakversenyen és regatta-bemutatón vehetnek részt az érdeklődők. A természeti jelenség visszaköszön a vajdasági, Tisza menti népköltészetben, irodalomban, képzőművészetben is, Zentán egy gyönyörű Tiszavirág festmény függ a Royal Szálló falán, Magyarakanizsán pedig egy Tiszavirág emlékművet helyeztek el. A zentai Tiszavirág Fesztivál a városnapi programsorozat és az Interetno-Táncpanoráma művelődési esemény mellett a leglátogatottabb és legközkedveltebb regionális rendezvény. Nemzetközi Interreg-pályázat keretében számos kulturális programot valósított meg a Thurzó Lajos Oktatási-Művelődési Központ a Tisza folyó témakörében Magyarakanizsával és Szegeddel együttműködve.

A közeljövőben *„A turisztikai vonzerőt a Tisza folyó mentén olyan összetett turisztika kínálatával érdemes fejleszteni, amely attraktív lehet az ökoturizmus, a kulturális turizmus, benne az oktatási turizmus, a néprajz, a gasztronómia, a történelem és a múzeumok iránt érdeklődőknek”* (KARANCSI et al 2020:8).

A fesztiválok kapcsán érinteni kell a helyi, minőséges termékeket előállító kézműves műhelyeket, régi mesterségeket (nemezelés, kosárfonás, gyöngyfüzés, szappankészítés, fafaragás, mézeskalácskészítés, Tisza menti fehérhímzés, mézkészítés). A kézműves tevékenységet folytatók amellett, hogy értékteremtéssel és hagyományörzéssel foglalkoznak, civil szervezetekbe tömörülnek, néhányan kisvállalkozásokat alapítanak, és elengedhetetlen színpontjai egy-egy kulturális rendezvénynek. Termékeiket olykor Zenta történelmi és művelődési eseményeihez kapcsolva igyekeznek értékesíteni, mivel a legtöbb nonprofit civil szervezetbe tömörülő kézműves nem bejegyzett gazdasági tevékenységet folytat, így hátrányba kerülnek azokkal szemben, akik profitáló, bejegyzett vállalkozás keretében működnek. A fejlődésben el kell érni, hogy a helyi termékek turisztikai hasznosítása egy újabb fejlődési szakaszba léphessen, fontos a menedzselés, a védjegyhasználat és a kapcsolati rendszer erősítése. *„A helyi termékekben rejlő lehetőségek erőforrásként való hasznosítása társadalmi és gazdasági szinten is számos előnnyel jár. Segít megőrizni a közösség tradicionális elemeit, környezetkímélő és környezetbarát termelést biztosít, megélhetést és jövedelmet teremt”* (BERGHAUER et al 2020:71).

Magyarkanizsa még gyógyvizéről híres, a Csodakút Artézi Fürdő közkedvelt rehabilitációs gyógyfürdő. Szálláshelyek tekintetében Magyarkanizsa megfelelő számú vendégágygal rendelkezik, főleg ha a környező kisvárosokhoz hasonlítjuk. A legtöbb szálláshely a gyógyfürdőben és annak közvetlen szomszédságában van. Ezen kívül számos magán szállást kínálnak a településen. A község falvaiban fejlődik a falusi turizmus, különféle rendezvényekkel csalogatják a helyiek a vendégeket. Zentán az utóbbi években folyamatosan bővül a vendégágyak számának kínálata, a településen egy hotel található, néhány magán szálláshely és panzió, összességében mégsem kielégítő és elegendő a szálláshelyek száma.

6. A turisztikai kereslet jellemzői Zentán

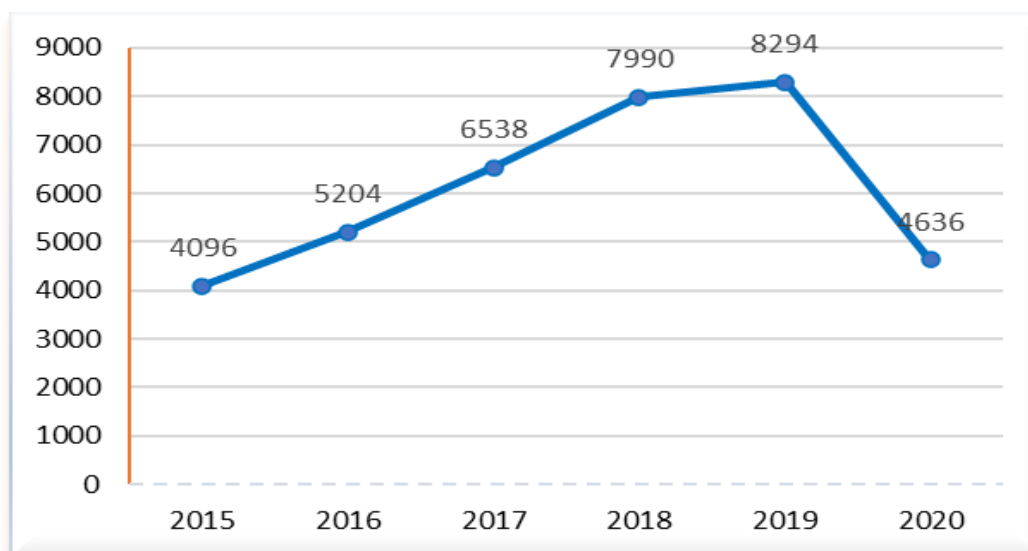
1. táblázat. Turisták száma a bejelentett szálláshelyeken Zenta községben.

Hazai turisták		Külföldi turisták		Turisták száma	
ÉV	ÉRKEZÉS	VENDÉG-ÉJSZAKA	ÉRKEZÉS	VENDÉG-ÉJSZAKA	ÖSSZESEN
2015	1761	3965	2335	7689	4096
2016	3465	12760	1739	4576	5204
2017	4408	18238	2130	5243	6538
2018	5140	20404	2850	27834	7990
2019	5324	22506	2970	11611	8294
2020	3847	15538	789	3088	4636

Forrás: Zenta Község Idegenforgalmi Szervezetének adatai alapján saját táblázat

A felsorolt adatok nem tartalmazzák azokat a látogatókat, akik egynapos kirándulás keretében látogatták meg Zenta községet.

6. ábra. A hazai és külföldi turistaérkezések száma 2015-2020 közötti időszakban Zenta Község Idegenforgalmi Szervezetének adatai alapján

Forrás: Zenta Község Idegenforgalmi Szervezetének adatai alapján saját ábra

Az itt bemutatott adatokból kitűnik, hogy lassú növekedés volt tapasztalható a Zentára látogató és a városban vendégszákát eltöltő turisták száma alapján 2015 és 2019 között, a növekedés mértéke 102,49%-ban valósult meg, melyet a 2020-ban megjelenő koronavírus-járvány lassított.

6.1. Város a zsebedben

A jelenkorban a digitális, infokommunikációs alkalmazásoknak köszönhetően a turizmus iránt érdeklődők is otthonosabban mozoghatnak egy-egy településen vagy régióban. A Senta Info alkalmazás Zenta város történelmi, kulturális és turisztikai szempontból kiemelt jelentőségű látványosságainak a bemutatására jött létre 2019-ben, és hogy segítse a kisvárosba látogató turistákat a város megismerésében.

Az alkalmazás (<https://play.google.com/store/apps/details?id=hu.jusoft.sentainfo&hl=bs>) leírja a város látnivalóit, segít megtalálni a nevezetesebb műemlékeket, templomokat, múzeumot stb. Elkalauzolja az érdekelteket a szálláshelyek, éttermek és programok keresésében.

7. Összefoglalás és következtetések

Egy közösség sajátosságát és megkülönböztető jegyeit a helyi kulturális, szellemi örökség teszi felismerhetővé. A Tisza mente régiójának földrajza és természetrajza aránylag hasonló jellemvonásokkal bír, a művelődési sajátosságok azonban minden községben eltérhetnek. Ez határozza meg a hely szellemiségét és különbözteti meg a községeket, településeket egymástól.

Interjúalanyaim mindannyian egyeznek azzal a megállapítással, hogy a Tisza mentén, így Zentán is igény mutatkozik a vidéki örökség átmentésére, és a lokális identitást erőteljesen befolyásolja és meghatározza az emlékezetben élő szellemi, kulturális örökség. A helyi közösségek célja, hogy a lehetőségek gazdagságát felismerve kortól, nemtől és anyagi helyzettől függetlenül minél többen aktív részesei lehessenek a helyi közösségi életnek. A kulturális, közművelődési termékkínálat és vidéki örökség oly módon integrálódjon az egyének mindennapi életébe, tevékenységébe, hogy azt a sajátjukénak érezzék, és maguk is hozzájáruljanak az értékmentéshez. A vidéki örökség, mint integráló erő, egy térség és az ott élő közösség kultúrája, valamint a történelmi múltban élők halmozódó kulturális hagyatéka.

Irodalomjegyzék

BERGHAUER, S. – SASS, E. – TARPAL, J. – TÓTH, A. (2020): A helyi termékekben rejlő turisztikai erőforrások Kárpátalján. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*. 2020. október V. évfolyam III. szám, pp. 57–73. DOI: 10.15170/TVT.2020.05.03.04

CSURGÓ, B. – SZATMÁRI, A. (2014): Vidéki kultúra, helyi közösség és lokális identitás. A kulturális örökség szerepe a lokális identitásépítésben és a helyi közösségfejlesztésben Hajdúdorogon és Hajdúhadházon. *Metszetek*. 2014/3. 33–51. http://real.mtak.hu/18763/7/201403_03_csurgo_szatmari_0-1.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 05. 04.)

KARANCSI, Z. – HORNYÁK, S. – SZALMA, E. – OLÁH, F. – KOROM, A. – HORVÁTH, G. – GYŐRI, F. (2020): A Tisza arcai, avagy a vízparti tájkép, mint turisztikai vonzerő - nem csak vizitúrázóknak. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*. 2020. június, V. évfolyam II. szám pp. 4–15. DOI:10.15170/TVT.2020.05.02.01

KÁRPÁTI, Á. – RIGÓ, R. (2019): Helyi identitás, helyi értékek gyűjtésének módszertana, a helyi identitástudat erősítés. In Tózsza István (szerk.): *Hungarikumok és nemzeti értékvédelem*. Dialóg Campus Könyvkiadó, Budapest, pp. 63–86.

- KEMÉNYFI, R. (2001): Az etnikai kisebbség (csoport) fogalmának eltérése az állam-és a kultúranemzeti elgondolásban. In: Illyés Zoltán – Keményfi Róbert (szerk.): *A táj megértése felé.* Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszék, Eszterházy Károly Főiskola Földrajz Tanszék, Debrecen-Eger, 2001. pp. 205.
- KOVÁCS, T. (2016): A Kárpát-medencei magyar kisebbségek nemzeti identitása és haza fogalma. *Kisebbségkutatás* (25) 4., 77–119.
- PETI, L. (2009): A testvérfalu-kapcsolatok, mint a falusi turizmus és az identitásépítés színterei. In: *Nemzetiségi - nemzeti - európai identitás.* pp. 115–134.
- POLYÁK, A. (szerk.) (2016): Az értékfeltáró tevékenységek helye a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai munkájában. In: *Értékekre hangolódva. A nemzeti értékgyűjtés módszertani kézikönyve.* Budapest: Nemzeti Művelődési Intézet, pp. 25–35.
- SEN, A. (2003). Társadalmi kirekesztés: Fogalom, alkalmazás és vizsgálat I. In CSURGÓ, B. – LÉGMÁN, A. (2015): *Lokális közösség, megtartó közösség.* Elméleti megközelítések a lokális közösség integráló szerepének vizsgálatához egy vidéki településen. DOI: 10.18030/socio.hu.2015.4.50 www.real.mtak.hu (A letöltés dátuma: 2021. 04. 19.)
- SIMOVIĆ-HIBER, I. – KARTAG-ÓDRI, Á. (1997): A kultúra és identitás (emberi) jogi aspektusai. *Létünk.* 1997. 3–4. 300. 293–307.
- TŐZSÉR, A. (2019): A Délvidék/Vajdaság turisztikai kínálata és kereslete. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok.* 2019. szeptember, IV. évfolyam III. szám. pp. 36–50. DOI: 10.33538/TVT.19.04.03.3
- ÚJVÁRI, E. (2009): A kulturális identitás kérdésköre és kutatásának lehetséges irányai. A SZTE JGYPK Felnőttképzési Intézetének identitáskutató programja. In Szirmai Éva – Újvári Edit (szerk.): *Nemzetiségi – Nemzeti – Európai identitás.* Szeged <http://mek.oszk.hu/08200/08200/08200.pdf> (A letöltés dátuma: 2020. 10. 19.)
- VÁZSONYI, CS. (2020): Értékeink tükrében. In: Klamár Zoltán (szerk.): *Mi a magyar most, Vajdaságban?* II. Néprajz-antropológia. Újvidék, 2020. pp. 341–348.
- VERES Valér (2005): *Nemzeti identitás Erdélyben – Szociológiai olvasatban.* Akadémiai Kiadó, Budapest.

Egyéb források

- A VAJDASÁGI MAGYAR KÖZÖSSÉGET ÉRINTŐ IDEGENFORGALOM FEJLESZTÉSI STRATÉGIÁJA (2018). Újvidék-Szabadka. www.prosperitati.rs (A letöltés dátuma: 2021 04. 21.)
- IRÁNYELVEK. A LAKOSSÁG BEVONÁSA A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG HASZNOSÍTÁSÁBA
- INTERREG CENTRAL EUROPE, <https://interreg-central.eu> (A letöltés dátuma: 2021. 05. 04.)
- LOVAS, I. (szerk.) (2011): Vajdasági Magyar Kulturális Stratégia 2012–2018. https://www.mnt.org.rs/sites/default/files/attachments/vajdasagi_magyar_kulturalis_strategia_2012-2018.pdf (A letöltés dátuma: 2018. 05. 21.)
- SZAKÁLI, I. L. (2019): *Hungarikumok.* In Tózsá István (szerk.): *HUNGARIKUMOK és nemzeti értékvédelem.* Dialóg Campus Könyvkiadó, Budapest. pp. 41–62. http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/4066/1/HUN_UJ_Ideig_TK.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 05. 03.)

SZERBIAI STATISZTIKAI HIVATAL (Republički zavod za statistiku) www.stat.gov.rs (A letöltés dátuma: 2021. 04. 15.)

SZŐKE, A (2015): Kitalált ünnepek, mint az önszerveződés formái. www.vmtt.org.rs(A letöltés dátuma: 2021. 04. 19.)

THURZÓ LAJOS MŰVELŐDÉSI-OKTATÁSI KÖZPONT <http://www.tlkk.org/varosi-konyvtar> (A letöltés dátuma: 2020. 10. 24.)

ZENTA KÖZSÉG IDEGENFORGALMI SZERVEZETE www.sentainfo.org(A letöltés dátuma: 2020. 04. 14.)

ZENTAI MAGYAR KAMARASZÍNHÁZ <http://www.zentaimagyarkamaraszinhaz.com>(A letöltés dátuma: 2021. 03. 24.)

VAJDASÁGI MAGYAR ÉRTÉKTÁR, <http://www.ertektar.rs>(A letöltés dátuma: 2021. 05. 04.)